

HIDDEN DIMENSIONS

PROJEKT ZÁRÓKONFERENCIA

"nem vagyunk a köztudatban"

Az inklúzió rejtett dimenziói az
ifjúsági szektorban

Ifjúság és másság

Gruiz Katalin

Erasmus+

Sok a közös

Az ifjúság és az értelmi fogyatékos emberek hasonló problémákkal szembesünek a mai Magyarországon.

- Inklúziójuk nem általános, legfeljebb részlegesen vagy *ad hoc* valósul meg.
- Ugyanakkor bevonásuk bizonyítottan előrevivő: a nem szokványos gondolkodás, a kreativitás, az általuk behozott sokféleség a közösségek hasznára válik.
- A szakemberek felismerték a két csoport alulreprezentáltságát és hasonló eszközökkel igyekeznek támogatást nyújtani.
- A szakmai attitűd is hasonló: infantilizálás helyett partneri, csoport helyett egyéni, autunómiát és felelősséget elváró
- A támogató módszerek / technikák is ugyanonnan, az interaktív pedagógia és a coaching eszköztárából építkeznek.
- Bizonyos területeken nyilván eltérés van, pl. az önérvényesítésben, a hiányzó lehetőségekre adott reakcióban, pl. devianciák kontra túrás, a spontán kialakuló szegregált terek kontra gyakorlatilag zárt intézetek, az eltérő virtuális terek, stb. Érdekes lenne végiggondolni a két csoport szegregálódásának hasonló és eltérő formáit.
- Nem kétséges, hogy a megoldás is közös: mindenki számára nyitott, mindenkinek otthont adó közösségek, ahol mindenki egyformán úgy érezheti, hogy ez az ő közössége, neki ebben helye van, nélküle ez a közösség nem lenne ugyanaz mint az ő részvételével, egy közösség, ahol megvalósíthatja magát.

Diagnózis

Mi minden hiányzik az ifjúság és a fogyatékos emberek teljes inklúziójához, társadalmi részvételéhez, szerepvállalásához és önmegvalósításához?

- Tekintélyelvű rendszerekben nem 'szokás' kérdezni őket. Attitűd: fiatal = gyerek*, fogyatékos személy = gyerek*.
- A saját csoportjukkal kapcsolatos ügyekben sem kéri ki a véleményüket.
- Az autonómiára, döntéshozatalra, önérvényesítésre, önmagáért és másokért kiállásra törekvésüket részben a család, nagyrészt pedig az iskola megkérdőjelezi és megakadályozza, ahelyett, hogy terelgetné.
- Részvételük a közösségekben, a döntésekben nagymértékben alulreprezentált.
- Hatásuk a közösségük működésre, az államigazgatásra, a jogszabályok testre szabására és betartatására, a politikai döntésekre nincs.
- A képviselőikre szerveződő (önjelölt) szervezetek gyengék.

* a gyerek jogfosztott, gyámkodás áldozata, pedig annak sem kéne úgy lenni

Diagnózis – az értelmi fogyatékosssággal élő fiatalok

Az értelmi fogyatékos fiatalokat extrém módon korlátozza mind a család, mind az iskola, mind a szociális 'ellátás'. Féltésből, a kockázatok elkerülése céljából, kényelemből, a szakértelem hiányából, megszokásból, politikai elvárásból, vagy csak simán a szegregációból fakadó adottságok miatt.

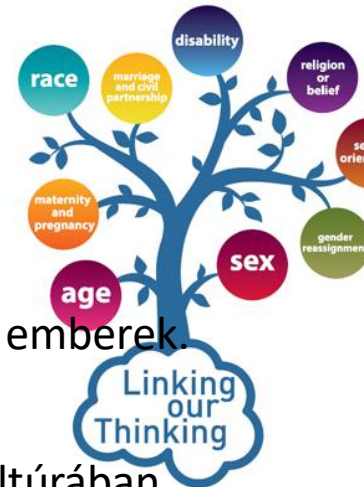
Legtöbbüknek 20–25 évesen alig van tapasztalata a világról, így nagyon kitett a kockázatoknak, nincs védekezőképessége. Nincsenek kapcsolatai, nem tud viselkedni, nem mer megszólalni, nincs kiállása. A valósnál sokkal rosszabb képet mutat magáról.

A fogyatékosság szociális modellje az ember működését a személy és a környezet közötti kölcsönhatásként értelmezi: tehát a fizikai és társadalmi környezet felel azért, hogy „fogyatékosná” válik a sérült ember.

Tehát ha a környezet és a szolgáltatások, valamint a társadalmi attitűd nem akadályoznák, hanem támogatnák a legtöbb különféle igényű ember részvételét, vagyis az inklúziót, akkor a ma értelmi fogyatékosnak minősített személyek nagy része nem minősülne annak.

Cél

1. A jelenlét, a láthatóág – ne szegregált terekben vagy a virtuális világban éljenek a fiatalok és sérült emberek.
2. Bevonhatóak legyenek, felkészültek a részvételre, a közreműködésre, hatás gyakorlására.
3. Legyenek alkalmas tanárok és támogató szakemberek, akik közreműködnek abban, hogy egy-egy kultúrában automatikusan kirekesztettek és a gyengén funkcionálók felbátorodjanak és hatóképessé váljanak.
4. Hogy a szakembereknek legyen hitük, céljuk, tudásuk, eszköztáruk.
5. Tartozzanak egy szervezethez, vagy mozgalomhoz, minőségi és ellenőrizhető tevékenységet folytassanak.
6. Társadalmi változások szükségesek, hogy a környezet, a köz- és egyéb szolgáltatások, a kommunikáció megfeleljen az összes eltérő igényű embernek (egyetemes tervezés, egyetemes szolgáltatások).
7. A társadalom értse meg és álljon szándékában a társadalmi inklúzió elfogadása, megvalósítása és a diverzitás megfelelő kezelése.
8. Az állami munkáért és a szociális munkáért felelős szervezetek és szakemberek dolgozzanak azon hogy az átlagember, a gazdasági és politikai szereplők megismerjék, megtapasztalják az előnyöket.
9. Mindezek eredményeképpen a fiatalok és az értelmi sérült emberek bevonása, beleszólása, a döntésekre gyakorolt hatása, vagyis társadalmi inklúziója megvalósuljon!

Cél a teljes társadalmi inklúzió

Integráció: Mindenki mással együtt: egyénként vagy csoportként

Inklúzió: ...„hogy magad megvalósítsd, hogy képes légy rá és hogy engedjék, hogy mások között magad megvalósítsd”
(Nirje, 1992).

Az inklúzió kölcsönösségen alapul:

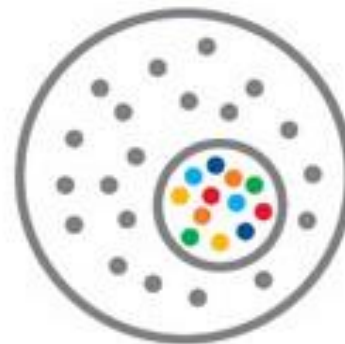
befogadás – befogadottság (nem elég, hogy berakják egy közösségbe, neki is éreznie kell, hogy befogadták)

elfogadás – elfogadottság (nem elég, hogy elfogadja a közösség, neki is éreznie kell, hogy elfogadták)

csapattag – a csapatom (úgy kell éreznie, hogy a csapat nélküle nem ugyanaz a csapat)

Kirekesztés, szegregáció

Integráció

Inklúzió

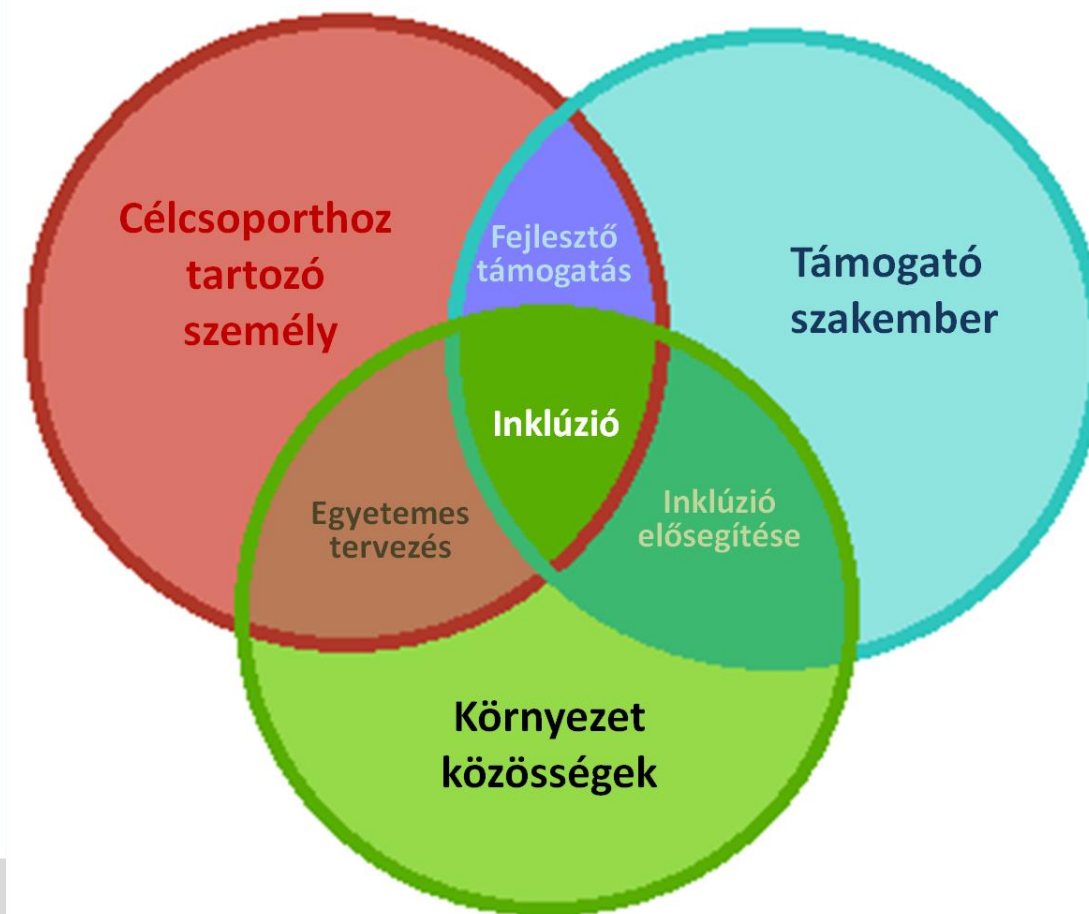
Cél a mindenki számára használható világ

Univerzális tervezés és ésszerű alkalmazkodás

A megvalósítás szereplői

Teendők 1 – Az inklúzió társadalmi-politikai alapjainak megteremtése

A célcsoportjaink számára támogatás és jogok – áltevékenység, sajnálkozás és jótékonykodás helyett.

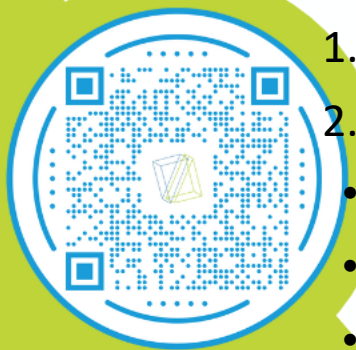
A már meglévő és elfogadott emberi és állampolgári jogi törvények betartása, ilyen irányú központi (politikai) elköteleződés kikényszerítése.

A „Semmit rólunk, nélkülünk” elv megvalósulásának támogatása.

Egyetemes tervezés: a környezetet, a szolgáltatások, a munkahely mindenkinek megfeleljenek!
Akár az értelmi fogyatékos embernek is! Egyetemes szolgáltatások. Inkluzív munkahelyek.

MENTÁLIS AKADÁLYMENTESÍTÉS – két értelemben is!

1. Az értelmi fogyatékosok számára is akadálymentes környezet és kommunikáció;
2. A fejekben lévő, a szemléletet meghatározó, a túlhaladott modelleket elvető gondolkodás.
  - A hátrányos helyzetű személy / csoport képessé tétele
  - A támogató szakmai attitűd, eszköztár kialakítása
  - Társadalmi szemléletformálás.

Teendők 2 – A célcsoport tagjainak támogatása és fejlődése

Coaching típusú, személyközpontú fejlesztő támogatásra van szükség, melynek jellemzői a partneri viszony, és a gyakorlati szférában tanulás, gyakorlás, valós projektek kapcsán. Ideális esetben gyerekkortól.

Cél: A döntési szabadság és a hatás-gyakorlás megismertetése a felelőségekkel párhuzamosan, valamint önbizalom, önértékesítő és döntéshozatali képesség megszerzése, növelése

Ezt elősegítik az alábbiak:

- Elvárásokat támasztó család
- Inkluzív iskola
- Tapasztalatszerzés
- Önismeret, öntudatosság
- Személyiségfejlődés
- Autonómia
- Önálló életvitel
- Inkluzív munkahely

Teendők 2 – támogató szakember és készségei

Támogatói funkciók

- Fejlesztő funkció, képessé tétel
- Együttműködő, partneri funkció
- Külső katalizátor szerep
- Elvárást támasztó szerep
- Tanácsadó szerep
- Ha szükséges: közvetlen irányító funkció

Szakmai kompetenciák

- Képzett, tapasztalt, tudatos;
- Jól ismeri az ügyfelét, a kockázatokat;
- Magáévá teszi a fejlesztés célkitűzéseit;
- A fejlesztést a napi tevékenységbe ágyazza;
- Ismeri az empowerment és coaching technikákat;
- Türelmes, képes az ügyfelet motiválni,
- csak annyit segít, amennyit muszáj.

Emberi kompetenciák

- Az ügyfelét egyenrangú félnek, önálló individuumnak tekinti
- Elvárásai vannak az ügyféllel szemben
- Az ügyféllel nem rivalizál
- Az ügyfelet tiszteli és szolgálja
- Az ügyfél gyengeségeivel nem él vissza

A jó támogató szakember jellemzői

- *A lelkiület: hisz a személyiségében rejlő potenciálban;*
- *Kapcsolat és bizalom jellemzi*
- *Érdeklődő, kérdéseket tesz fel*
- *Meghallgatja a támogatott személyt*
- *Visszajelzést ad és tudatos a kapcsolatban*
- *Javaslatok és leegyszerűsítés része az eszköztárának*
- *Tervezi a célhoz vezető folyamatot*
- *Felelősség, elszámoltathatóság, teljesítés jellemzi*

Teendők 3 – A család attitűdjének változása

Teendők 4 – Egyetlen, mindenkit befogadó környezet

A környezet alatt a fizikai, a szolgáltatói és a társadalmi környezetet egyaránt értjük.

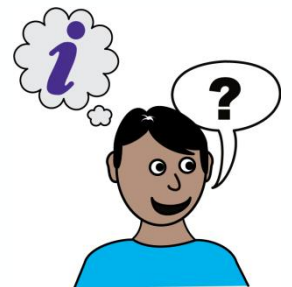
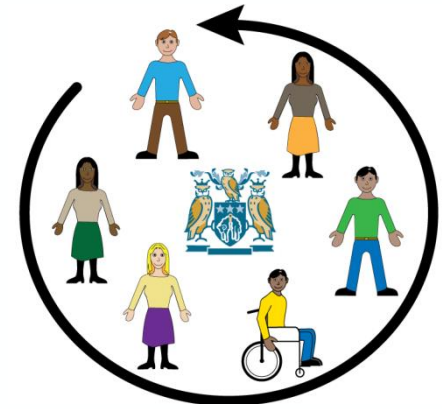
Jogilag	✓	Eleget tesz a rendeleteknek
Szociálisan	✓	Egyenrangú állampolgárnak tekint minden embert
Társadalmilag	✓	Javítja a felelősségtudatot, a segítőkészséget, a szemléletet
Gazdaságilag	✓	Nem kell duplikálni az oktatást, egészségügyet, szociális szolgáltatásokat
Kreativitás	✓	Nő, mert megoldást keres és talál a nem átlagos ember inkluzív életének, foglalkoztatásának megoldására

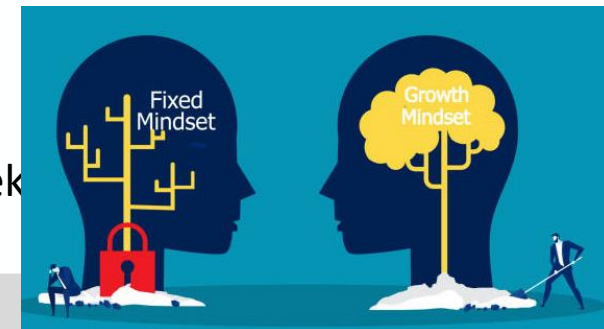
Egyetemes szolgáltatások

- Mindenkinek szól, megkülönböztetés nélkül.
- Akadálymentes és jól használható mindenkinek.
- Az akadálymentesítés fizikai, infokommunikációs és 'mentális'.
- Célja az, hogy mindenkinek elintézzék az ügyét, mindenkit kiszolgáljanak.
- Az ügyfelek biztonságban érzik magukat, szívesen igénybe veszik.
- A szolgáltató helyszín és az információs anyagok azt tükrözik hogy első az ügyfél, minden ügyfél egyenlő, egyenlő hozzáféréssel.
- Az ügyfél és a szolgáltató személy közötti interakció és kommunikáció
  - ✓ attitűdje partneri, segítőkész, udvarias, türelmes;
  - ✓ hangneme, a testbeszéd, a proaktív attitűdöt, elkötelezettséget, szolgálatkészséget és együttműködést tükröz.
  - ✓ Az ügyintéző/szolgáltató nem magal dönti el, hogy mi jó az ügyfélnek! Odafigyeléssel, igazodással reagál az ügyfél megnyilvánulásaira, hogy kialakulhasson az a bizalmi viszony

Egyetemes szolgáltatások

- Személyközpontú, egyéni igényekre reflektál.
- Az inkluzív szolgáltatás nem egy 'másik', a 'normál'-tól eltérő szolgáltatás! Nem speciális!
Hanem az ügyfelek sokféleségének igényéhez igazítható, partneri, előítélettől és megkülönböztetéstől mentes szolgáltatás.
- Központi szerepe van a felek aktív egymásra hatásának és a kommunikációnak, de a leglényegesebb az attitűd:
az a szubjektív mentális állapot, mely meghatározza a szolgáltató feladatellátó készségét, hajlandóságát, alkalmasságát.
Ha a kultúra, az oktatás, a neveltetés előítéletet és korlátokat épített a szolgáltató személy gondolkodásába, akkor spontán nem tud eleget tenni az egyetemes szolgáltatás követelményrendszerének.
- Ezért az inkluzív szolgáltatónak a munkatársak attitűdjét képzéssel, készségfejlesztéssel és tudatosítás útján úgy kell formálni, hogy az megfeleljen az egyetemesség, a mindenkit kiszolgálás képességének.

Kommunikáció

A szolgáltatás gyakorlatában a folyamatos kommunikáció teszi lehetővé a szolgáltató alkalmazkodását az ügyfél igényéhez és a visszajelzést.

A szociális szolgáltatók úttörők a partneri attitűd és a célcsoporthoz igazított szolgáltatások kialakításában. Az átlagostól eltérően funkcionáló ügyfelekhez igazodás, a személyre szabás olyan tudás, mely mintát adhat a fősodor szolgáltatóinak.

Kiemelendő a segítő, türelmes viselkedés, a partneri attitűd és a megkülönböztetés nélküli szolgálatkész hozzáállás.

Fontos még a konkrét ügymenet alapos ismerete, a szaktudás biztos kezelése és a képesség ennek a tudásnak a leegyszerűsítésére.

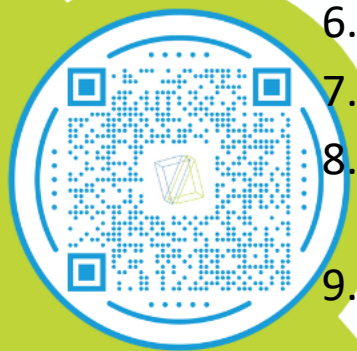
A személyes interakción kívül fontos szerepet kapnak a passzív és virtuális interakcióhoz szükséges termékek, pl. a feliratok, az FB és weboldalak, a szolgáltató, az ügyintézés és a szolgáltatások ismertetőinek szövege, a szórólapok. Ezek egyetemességét az egyszerű, érthető stílus, az olvashatóság és a hangnem biztosítja.

Mit tehetünk az inklúzió érdekében?

Mivel az inklúciónak Mo-on nincs kulturája, nincsenek elterjedt, Nincsenek jól bevált megoldások, szinte a nulláról kell indulnunk.

1. Minden lehetséges fórumon kiállni az ifjúság és a fogyatékos személyek jogaiért, állampolgárkénti részvételéért
2. A célcsoportjaink tagjait képessé tenni az önálló fellépésre, önképviseletre és közösségük képviseletére.
3. Támogatást nyújtani a „Semmit rólunk, nélkülünk” elv megvalósulásához.
4. Saját szervezeti gyakorlatunkban szigorúan alkalmazni az inkluzív szemléletet, pl. szolgáltatóként az egyetemes szolgáltatásokat jellemző viselkedést és kommunikációt, támogató /tanácsadóként a partneri viszonyt, a coaching technikákat, stb.
5. A jó példák, a jó gyakorlatok publikálása, például óvodai, iskolai vagy munkahelyi inklúzióban.
6. Saját tapasztalat átadása más támogató szervezeteknek, szociális szolgáltatóknak
7. Kiterjesztése minden szolgáltatóra és ügyintézőre
8. Partnerek keresése, tudásátadás, közös akciók és tevékenység, pl. erre nyitott cégekkel, szervezetekkel, iskolákkal, egyetemekkel.
9. Keresni a közös pontokat és azok mentén együtt fellépni.

Mit tesz a Down Alapítvány az inklúzió érdekében

A Down Alapítvány inklúziót, befogadó attitűdöt elősegítő tevékenysége

- Tanácsadás inkluzív óvodai/iskolai szakembereknek
- Szolgáltatások értelmi fogyatékos ügyfeleknek

Önálló életvitel, lakhatás megoldásai, egyénre szabott szolgáltatások fiatal felnőtteknek

Képzések: emberi és állampolgári ismeretek, jogok, önképviselés, szolgáltatás igénybevétele

Job coaching Inkluzív munkahelyen dolgozó értelmi fogyatékos ügyfeleknek

- Inkluzív munkahelyként működés
- Szakemberek, szolgáltatók képzése

Felnőttképzés szociális szakembereknek: attitűd, eszköztár, fejlődés

Szolgáltató cégeknek képzés: egyetemes tervezés, könnyen érthető kommunikáció

- Egyetemi és középiskolai oktatás

Óbudai Egyetemi képzés: egyetemes tervezés, mentális akadálymentesítés

SOTE képzés: viselkedés, kommunikáció, egyetemes szolgáltatások

Gimnazisták nyári önkéntes gyakorlata

- Cégeknek inkluzív programok: szabadidős, (kézműves, mozgás, kreatív), családi program
- Publikáció, disszemináció, a jó gyakorlatok és a fogyatékos személyek kiugró teljesítményének közzététele, publikálása: riportok, kiállítások, bemutatók
- Saját szolgáltatások megnyitása mindeki számára

Mit tehetünk együtt? – Beszéljünk róla

- Hasonló programok harmonizálása, együttes fellépés
  - Interaktív programlehetőségek felkínálása egymásnak
  - Szolgáltatásaink megnyitása egymás célcsoportja felé
  - Gimnazisták kötelező önkéntes munkájához kapcsolódva: tudatosítás, tréning, stb.
  - Közös szabadidős programok, alkotótáborok szervezése didaktikus támogatással
  - A célcsoportok / szakemberek által kezdeményezett projektek közös megvalósítása
- Az ifjúság és az értelmi fogyatékos emberek nyitottsága akadálymentes együttműködési lehetőséget teremt.

